

LBRIS

We know
books

LUIGI PIRANDELLO

•

NUVELE PENTRU UN AN

Volumul 11

Chiupul

Traducere de
Laszlo Alexandru

Editura Ecou Transilvan
Cluj-Napoca
2024

Chiupul (<i>La giara</i>)	5
Captura (<i>La cattura</i>)	20
Privind o stampă (<i>Guardando una stampa</i>) ...	46
Frica de somn (<i>La paura del sonno</i>)	68
Liga desființată (<i>La Lega disciolta</i>)	90
Cea moartă și cea vie (<i>La morta e la viva</i>)	104
Altă ciocîrlie (<i>Un'altra allodola</i>)	120
Chemarea la datorie (<i>Richiamo all'obbligo</i>) ...	127
Gîndește-te, Giacomino!	
(<i>Pensaci, Giacomino!</i>)	145
Nu e un lucru serios (<i>Non è una cosa seria</i>) ...	161
Ucenicie (<i>Tirocinio</i>).....	173
Ilustrul răposat (<i>L'illustre estinto</i>)	185
Garderoba elocvenței	
(<i>Il guardaroba dell'eloquenza</i>).....	208
Biluțe! (<i>Pallottoline!</i>)	243
Două paturi duble (<i>Due letti a due</i>)	257

Chiupul

(*La giara*)

Plini de roade și măslinii, în anul acela. Pomi harnici, încărcăți anul trecut, și-au reafirmat toți vrednicia, cu toată bruma care i-a bătut pe cînd să înflorească.

Zirafa, care avea destui pe moșia lui, la Quote de la Primosole, prevăzînd că cele cinci chiupuri vechi, de argilă smălțuită, pe care le avea în pivniță, nu vor fi de ajuns să strîngă untdelemnul din noua recoltă, l-a comandat din vreme pe al șaselea, mai încăpător, la Santo Stefano di Camastra, unde se produceau: înalt pînă la pieptul unui om, burduhănos și maiestuos, care să le fie staroste celorlalte cinci.

Firește că s-a certat și cu meșterul de acolo, pentru acest chiup. Dar cu cine nu se certa don Lollò Zirafa? Pentru orice fleac, pînă și pentru o piatră mărunță, căzută din zidul împrejmuitor, pentru un fir de pai, urla să i se pună șaua pe măgăriță, că dă fuga în oraș să deschidă proces. Astfel, din pricina actelor timbrate și a onorariilor către

LIBRIS | We know books
avocați, dîndu-l în judecată ba pe unul, ba pe altul și plătind mereu cheltuieli tuturor, s-a ruinat pe jumătate.

Se spunea că avocatul lui, sătul să-l tot vadă apărînd de două sau trei ori pe săptămîină, ca să scape de el, i-a dăruit o cărticică, la fel ca aia de rugăciuni: codul, să caute de unul singur temeiul juridic, pentru procesele pe care vrea să le intenteze.

La început, cei cu care se certa, ca să-l ia peste picior, îi strigau: „Puneți șaua pe măgăriță!”. Acum, în schimb: „Puneți mîna pe ceaslov!”.

Iar don Lollò răspundea:

– Sigur că da și vă trăznesc pe toți, jigodiilor!

Chiupul cel nou, plătit cu patru bani de aur, sclipitori și sunători, în așteptarea locului unde să-l pună în pivniță, a fost plasat deocamdată în șură. Așa un chiup nu s-a mai pomenit. Lăsat în cămara aia întunecată, cu duhoare de must și putoare acră și înțepătoare, ce bălțește în locurile fără aer și lumină, te durea sufletul.

De două zile a început culesul măslinelor, iar don Lollò înnebunea de mînie că, între culegători și oamenii veniți cu catîrii încărcăți cu bălegarul ce trebuia descărcat în grămezi pe deal, pentru recolta următoare, nu mai știa cum să se împartă, la cine să fie atent mai întîi. Și înjura ca un turc și amenința că trăznește ba pe unul, ba pe altul, dacă o măslină, o singură măslină, se pierde, de parcă le-a

numărat pe toate, una câte una, prin pomi; sau dacă o grămadă de bălegar nu-i la fel de mare ca și cealaltă. Cu pălăria veche, albă, îmbrăcat doar în cămașă, cu pieptul dezgolit, chipul încins și learcă de sudoare, dădea fuga înapoi și încolo, învîrtindu-și ochii feroși și frecîndu-și mînios obrazii rași, pe care barba atotputernică răsărea parcă imediat după trecerea briciului.

Acum, după trei zile, trei dintre țărani care au fost la cules, intrînd în șură să-și lase scările și prăjinile, au înțepenit, văzînd frumosul chiup nou, despicat în două, ca și cum cineva, dintr-o singură tăietură, nimerind locul mai gros de la burtă, i-a desprins șorțul din față.

- Ia te uită! Ia te uită!

- Cine o fi fost?

- Vai de capul meu! Da' cine-i mai intră în voie de-acuma lui don Lollò? Chiupul nou, mare păcat!

Primul, mai îngrozit ca toți, a propus să se îndrepte imediat spre poartă și să plece în liniște, lăsînd afară, rezemate de zid, scările și prăjinile. Dar al doilea:

- Ați înnebunit? Cu don Lollò? Ar fi în stare să creadă că noi i l-am spart. Stați aici cu toții!

A ieșit în fața șurii și, făcîndu-și mîinile pîlnie, a strigat:

- Don Lollò! Hei, don Lollòoo!

LIBRIS | We know books

Iată-l acolo, pe coastă, cu țărani care descărcau bălegarul: gesticula furios, ca de obicei, înfundându-și cu ambele mâini, din când în când, pe cap, cu o smucitură, pălăria albă, veche. Ajungea uneori, de la atâtea smuceli, să nu și-o mai poată dezlipi de pe ceafă și frunte. Deja pe cer se stingeau ultimele raze ale apusului, iar în liniștea ce cobora peste câmpie, cu umbrele serii și răcoarea blîndă, săreau în ochi gesturile acelui om veșnic furios.

- Don Lollò! Hei, don Lollòoo!

Cînd a venit și a văzut dezastrul, parcă a înnebunit. Mai întîi s-a năpustit spre cei trei; l-a înhățat pe unul de gît și l-a țintuit de perete, zbierînd:

- Pe sîngele Precistei, o să mi-l plătiți!

Înhățat la rîndul lui de ceilalți doi, strîmbați la fețele pămîntii și bestiali, și-a îndreptat asupra sa furia turbată, și-a izbit de pămînt pălăria veche, și-a palmuit obrajii, izbind din picioare și țipînd, ca oamenii care plîng după o rudă moartă:

- Chiupul nou! Chiupul de patru bani de aur! Încă nefolosit!

Voia să știe cine i l-a spart! Se putea sparge de la sine? Cineva mai mult ca sigur i l-a spart, din nemernicie sau invidie! Dar cînd? dar cum? Nu se vedea nici un semn de violență! Să fi ajuns crăpat din fabricație? Nici pomeneală! Suna ca un clopot!

Îndată ce-au văzut țărani că i-a mai trecut prima furie, au început să-l îndemne să se potolească.

LIBRIS | We know books

Poate fi reparat chiupul. Nu e spart prea tare. Doar o singură bucată. Un meșter priceput o să i-l facă la loc, nou-nouț. Tocmai atunci moșu' Dima Licasi a descoperit un lipici miraculos, al cărui secret îl păstrează cu sfințenie: un lipici că nici cu ciocanul nu mai spargi acolo, după ce s-au prins bucățile. Iată, dacă vrea don Lollò, mâine, în zorii zilei, o să vină moșu' Dima Licasi acolo și, cît ai zice pește, chiupul va fi mai bun ca înainte.

Don Lollò zicea că nu, auzind acele îndemnuri: că totul e zadarnic; că nu mai e nici un leac; dar, la urmă, s-a lăsat convins și, în ziua următoare, în zori, s-a prezentat moșu' Dima Licasi, cu coșul de unelte în spinare.

Era un bătrîn pocit, cu încheieturile diforme și noduroase, ca un butuc vechi de măslin sălbatic. Nu-i scoteai vorba din gură nici cu cleștele. Înfundurarea, tristețea erau înrădăcinate în acel trup schilod; dar și neîncrederea că vreunul îi poate pricepe și aprecia la adevărata valoare meritul de inventator, încă fără patalama. Voia ca faptele să vorbească, moșu' Dima Licasi. Și trebuia mereu să se uite roată împrejur, nu cumva să-i fure careva secretul.

- Ia arată-mi lipiciul ăsta - i-a zis din prima don Lollò, după ce l-a cîntărit îndelung, plin de neîncredere.

Moșu' Dima a negat din cap, plin de demnitate.

- Se vede din lucrul făcut.

- Dar se rezolvă?

Moșu' Dima a pus jos coșul; a scos din el o cîrpă mare, de bumbac roșu, ruptă și împăturită; s-a apucat s-o desfacă încetișor, în atenția și curiozitatea tuturor, iar cînd, la urmă, a scos la iveală o pereche de ochelari, cu piciorușele rupte și legate cu sfoară, el a suspinat, iar ceilalți au rîs. Moșu' Dima nici nu i-a băgat în seamă; și-a șters degetele, înainte de-a înhăța ochelarii; i-a pus pe nas; pe urmă s-a apucat să examineze, cu multă gravitate, chiupul scos pe pietriș. A spus:

- Se rezolvă.

- Dar numai cu lipici - a stabilit înțelegerea Zirafa - nu mă încred. Vreau și cusătură.

- Am plecat - a răspuns îndată moșu' Dima, îndreptîndu-se de șale și luîndu-și iar în spinare coșul.

Don Lollò l-a înhățat de-un braț.

- Unde? Cum te porți așa, fir-ai tu să fii? Ia te uită, ce aere de voievod! Mizerabil rupt în fund și nătărău cu spume, eu trebuie să bag untdelemn acolo, pricepi? Și untdelemnul se scurge! O spărtură de-un kilometru, doar cu lipici? Vreau cusătură. Lipici și cusătură. Eu poruncesc.

LIBRIS | We know books

Moșu' Dima și-a închis ochii, și-a strâns buzele și a clătinat din cap. Toți sînt la fel! Nu-i lasă plăcerea să facă o treabă curată, dusă la capăt conștiințios, după regulile artei, și să dea dovada marilor virtuți ale lipiciului său.

- Dacă - a zis - chiupul nu sună iar ca un clopot...

- Nici nu vreau să aud - l-a întrerupt don Lollò. Cusătură! Plătesc lipici și cusătură! Cît trebuie să-ți dau?

- Dacă numai cu lipici...

- Băga-mi-aș, ce cap pătrat! - a exclamat Zirafa. Ce vorbesc eu? Ți-am zis că vreau cusătură de sîrmă. Ne înțelegem cînd termini treaba: n-am timp de pierdut cu tine.

Și s-a dus să vadă de muncitorii lui.

Moșu' Dima s-a pus pe treabă, plesnind de mînie și ciudă. Iar mînia și ciuda i-au sporit, la fiecare gaură pe care o făcea cu sfredelul în chiup și în bucata ruptă, ca să treacă prin ele sîrma pentru cusătură. Însoțea huruitul sfredelului cu mormăieli tot mai dese și mai tari; iar fața i se înverzea tot mai rău de furie; iar ochii îi împungeau și îi ardeau de draci. După ce-a terminat prima operațiune, a azvîrlit mînios sfredelul în coș; a pus bucata ruptă alături de chiup, să vadă dacă sînt găurile la distanțe egale și la aceeași înălțime, apoi a tăiat cu cleștele atîtea bucăți de sîrmă cîte cusături avea de făcut

și l-a chemat în ajutor pe unul dintre țărani care culegeau.

– Curaj, moșu' Dima! – i-a zis ăla, văzându-i fața furioasă.

Moșu' Dima și-a ridicat mâna într-un gest nervos. A deschis cutia de tinichea cu lipiciul și l-a ridicat spre cer, scuturându-l, ca pentru a-l oferi Domnului, dacă oamenii tot nu vor să-i recunoască virtuțile; pe urmă, cu degetul, s-a apucat să-l ungă roată, peste bucata ruptă și de-a lungul spărturii; a înhățat cleștele și bucățile de sîrmă, pregătite dinainte, și s-a vîrît în burta deschisă a chiupului, poruncindu-i țăranului să lipească bucata spartă peste oală, așa cum făcuse el adineaori. Înainte de-a începe cusătura:

– Trage! – i-a spus țăranului, stînd în fundul chiupului. Trage cu toată puterea! Vezi dacă se mai desprinde! Fir-ar ăla care n-are încredere! Lovește, lovește! Sună, da sau nu, ca un clopot, chiar și cu mine înăuntru? Du-te, du-te să-i spui stăpînului tău asta.

– Șefu' comandă, moșu' Dima – a oftat țăranul – și omu' rabdă! Fă cusătura, fă cusătura.

Moșu' Dima s-a apucat să treacă fiecare bucată de sîrmă prin cele două găuri alăturate, una de-o parte, iar cealaltă dincolo de spărtură; cu cleștele le răsucea capetele. A trecut peste un ceas pînă le-a cusut pe toate. Curgea apa-n șiroaie de pe el, pe

fundul chiupului. Muncind, se plîngea de soarta lui netrebnică. Iar țăranul, de afară, îl liniștea.

– Acum ajută-mă să ies – a spus la sfîrșit moșu' Dima.

Dar, pe cît de larg la burtă, pe atît era de strîmt la gură chiupul. Moșu' Dima, la mînie, nu băgase de seamă. Acuma încearcă și iar încearcă, dar nu mai poate să iasă. Iar țăranul, în loc să-l ajute, ia te uită, se tăvălește de rîs. Încuiat, încuiat acolo, în chiupul reparat și care acum – nu mai era încotro – trebuie spart din nou și definitiv, ca să poată ieși.

La rîsete, la strigăte, a apărut don Lollò. Moșu' Dima, prins în chiup, era ca un pisoii turbat.

– Lăsați-mă să ies! – urla. – Pentru Dumnezeu, vreau să ies! Imediat! Ajutor!

Don Lollò mai întîi a rămas parcă amețit. Nu-i venea să creadă.

– Dar cum? Acolo, înăuntru? S-a cusut înăuntru?

S-a apropiat de chiup și i-a strigat bătrînului:

– Ajutor? Dar ce ajutor să-ți dau eu? Boșorog neghiob, cum ai făcut? nu trebuia să iei măsurile mai întîi? Hai, încearcă: scoate un braț... așa! și capul... sus... nu, încet! Ce! jos... așteaptă! nu așa! jos, jos... Dar cum ai reușit? Și-acuma, chiupul? Calm! Calm! Calm! – s-a apucat să-i sfătuiască pe toți împrejur, de parcă ei erau pe cale să-și piardă calmul,

nu el. Mi se prăjesc creierii! Calm! Asta e o situație nouă... Măgărița!

A bătut cu degetele în chiup. Suna într-adevăr ca un clopot.

– Ce frumos! Reparat ca nou... Așteaptă! – i-a spus prizonierului. Du-te să pui șaua pe măgăriță! – i-a poruncit țăranului; și, scărpinându-și cu toate degetele fruntea, a continuat să vorbească de unul singur: Ia te uită ce pățesc eu! Țsta nu-i chiup! asta-i unealta diavolului! Stai! Stai așa!

Și a dat fuga să țină de chiup, unde moșu' Dima, în culmea furiei, se zbătea ca un animal prins în laț.

– O situație nouă, dragul meu, pe care trebuie s-o rezolve avocatul! Eu n-am încredere. Măgărița! Măgărița! Mă duc și mă întorc, ai răbdare! În interesul tău... Deocamdată, liniște! calm! Eu îmi văd de ale mele. Și, întâi de toate, pentru a-mi obține drepturile, îmi fac datoria. Iată: îți plătesc munca, îți plătesc ziua de lucru. Cinci lire. E de-ajuns?

– Nu vreau nimic! – a strigat moșu' Dima. Vreau să ies!

– O să ieși. Dar eu, deocamdată, te plătesc. Iată, cinci lire.

Le-a scos din buzunarul vestei și le-a aruncat în chiup. Apoi a întrebat, foarte grijuliu:

– Ai mâncat de dimineață? Pîine și ce mai trebuie, imediat! Nu vrei? Aruncă la câini! Mie îmi este de ajuns că ți-am dat.

LIBRIS | We know books

A poruncit să i se dea de mîncare; a urcat în șa și-a pornit în goană la oraș. Cine l-a văzut, a zis că se duce să se încuie singur la balamuc, așa de tare și ciudat dădea din mîini.

Din fericire, n-a trebuit să aștepte în anticamera avocatului; dar a avut de așteptat o bucată bună, înainte ca acesta să termine de rîs, după ce i-a prezentat situația. S-a enervat pe hohotele lui.

- Ce-aveți de rîs, scuzați-mă? Pe dumnea-voastră nu vă arde la buzunar! Chiupul e al meu!

Dar celălalt continua să rîdă și voia să i se povestească din nou situația, cum s-a întîmplat, ca să mai tragă niște hohote. Înăuntru, ai? S-a cusut înăuntru? Și el, don Lollò, ce pretinde? Să... să-l... să-l țină înăuntru?... ha-ha-ha... ho-ho-ho... să-l țină înăuntru ca să nu-și piardă chiupul?

- De ce să-l pierd? - a întreat Zirafa, cu pumnii strînși. Să mă aleg și cu paguba, și cu bat-jocura?

- Dar știi cum se cheamă asta? - i-a zis pînă la urmă avocatul. Se cheamă sechestrul de persoană!

- Sechestrul? Dar cine l-a sechestrat? - a exclamat Zirafa. S-a sechestrat el singur! Ce vină am eu?

Avocatul i-a explicat atunci că sînt două situații diferite. Pe de o parte el, don Lollò, trebuie să-l elibereze de îndată pe prizonier, ca să nu fie acuzat de sechestrul de persoană; pe de altă parte, meșterul trebuie să răspundă de paguba pe care